

MARS 1962 HÄFTE 3

# Social- medicinsk tidskrift

TRETTIONIONDE ÅRGÅNGEN

## *Utredning och utlåtande om barnbyn Skå*

I oktober 1960 häktades en yngling för mord på en tioårig pojke, sannolikt i samband med homosexuellt övergrepp. Det visade sig att ynglingen under åtskilliga år vårdats vid barnbyn Skå och att han stått i långvarigt homosexuellt förhållande till en där anställd lärare. Denne erkände gärningen och dömdes till straffarbete samt avsättning från sin dåvarande tjänst. De upprörande omständigheterna kring detta mord vållade stor uppståndelse, och frågan om förhållandena vid Skå ställdes på sin spets. Utredningar krävdes och kom till stånd.

I nu överlämnade skrivelser har justitieombudsmannen till barnavårdsnämnden i Stockholm och till medicinalstyrelsen meddelat utredning och gett uttryck för sin bedömning av frågan. Slutsatsen har blivit att vidare åtgärder från JO:s sida icke kommer i fråga. Under de förhållanden som redovisats anser sig JO icke kunna lägga någon befattningshavare vare sig i styrelsen eller inom barnbyns ledning till last att påtalade missförhållanden icke kunnat uppdagas och förebyggas.

JO:s utredning och utlåtande innebär icke att allt därmed är gott och väl. Tvärtom framgår att allvarliga brister föreligger inom det område som har att svara för den missanpassade ungdomens tillrättaförande. En juridisk undersökning som denna anvisar dock ingen lösning. Inte heller kan de åsikter och bedömanden som göres anses oangripbara till sin riktighet och rimlighet.

Det klarlägges i JO:s utlåtande att medicinalstyrelsen är huvudtillsynsmyndighet och att det enligt Kungl. Maj:ts instruktion åligger överinspektören för vården av psykiskt efterblivna att ha tillsyn över bl. a. anstalterna för psykopatiska och nervösa barn. Enligt pressens uppgifter och polisutredningen i fråga om missförhållandena vid Skå framgick att inspektion icke skulle ha verkställts vid barnbyn av medicinalstyrelsen någon gång. Medicinalstyrelsen avgav på JO:s anmodan omedelbart sin redogörelse. Enligt instruktion för överinspektören skall sinnessjukhusen inspekteras minst en gång årligen samt annan verksamhet "när till följd av anmärkning mot vården eller eljest anledning därtill förekommer".

Av medicinalstyrelsens redogörelse framgår att styrelsen icke haft tillräcklig kapacitet för att genom en enda befattningshavare kunna svara upp emot bestämmelsernas krav. Det visar sig att en närmare granskning av barnbyn Skå skett i samarbete mellan medicinal- och socialstyrelserna 1950 och att barnbyn inspekterats år 1953. Även 1960 hade t.f. överinspektören besökt Skå. Medicinalstyrelsen har i olika sammanhang konstaterat de bristande möjligheterna att kontinuerligt övervaka alla de anstalter inom sinnesslövärderna som kräver tillsyn. Styrelsen har i sina anslagsäskanden påpekat detta och upprepade gånger gett förslag till en ordning som bättre skulle tillgodose behovet av nödig tillsyn. Från statsmakternas sida har styrelsens framställningar dock lämnats obeaktade! Om det trängande behovet av en förbättring har medicinalstyrelsen återkommit genom äskanden för budgetåret 1961/62. Ytterligare en rad omständigheter visar att medicinalstyrelsen varit väl medveten om de bristfälliga resurserna och behovet av förbättring.

I sitt bedömande av medicinalstyrelsens ansvar konstaterar JO att en effektiv tillsyn av en sådan anstalt som barnbyn Skå är av största vikt med hänsyn till den ömtåliga beskaffenheten av klientelet. I den allmänna diskussionen kring de brott som kommit i dagen uttalades rätt allmänt meningen att man sannolikt inte kunde åstadkomma någon trygghet genom inspektioner. Allt talar för att denna uppfattning är riktig även om ingen därmed vill påstå att inspektioner skulle vara onödiga. Samtidigt som JO finner klarlagt att ledningen och personalen vid barnbyn haft stora svårigheter att lösa vårdproblemen, likaså att betingelserna för en effektiv verksamhet från medicinalstyrelsens sida varit starkt begränsade, anser dock denna exklusiva juridiska myndighet att särskild uppmärksamhet borde ha ägnats frågan "i vad mån det förekommit något som kunde

tyda på otillbörligt förhållande mellan befattningshavare och barn". Ledningen för anstalten borde ha diskuterat, om misstankar av denna art borde föranleda ytterligare åtgärder etc. Sådant kan sägas om man tror att också oklanderliga befattningshavare är villiga underkasta sig kontinuerligt återkommande polisförhör.

Möjligheterna att genom inspektionsverksamhet kunna klarlägga homosexuella förbindelser torde vara ringa. Däremot är det självklart att överläggningar och särskild observans, med eller utan inspektioner, krävs där ett klientel av båda könen i pubertetsåren vistas under sådana förhållanden som gäller vid Skå. I princip har det här varit fråga om en experimentverksamhet efter nya linjer som inneburit en osedvanlig frihet i umgänget och därmed ökade risker för missförhållanden. Sättet för vård och övervakning och resultatet av de nya metoder det här varit fråga om kan dock inte klargöras genom polisundersökningar och juridiska utläggningar. Därtill krävs vetenskapliga kontrollundersökningar och en noggrann jämförelse beträffande detta och andra klientels öde under skilda betingelser.

Enligt JO:s uttalande i skrivelsen till Stockholms stads barnavårdsnämnd, framföres påståendet att det "varit sannolikt att B:s förhävanden (den skyldiga lärarens) kunnat uppdragas på ett tidigt stadium om befattningshaverna vid barnbyn varit mera vaksamma och misstänksamma mot B. än som varit fallet". JO finner det förvånande att den överläkare Jonsen underlydande personalens uppmärksamhet ej lett till upptäckt av att läraren kunde ha ett homosexuellt intresse för pojkar. Sådana verksamhetsfrämmande omdömen talar för sig själva och kräver ej några kommentarer. JO:s uttalanden ger på några väsentliga punkter intrycket av en lättillgänglig efterklokhet som knappast varit väntad i detta sammanhang.